

Reflexions de futur. La Universitat post-COVID-19

FORMAR
TRANS-
FORMAR

A quins reptes s'enfronten les universitats després de la crisi de la COVID-19? Quin rol ha de jugar l'educació superior a partir d'ara? Quins són i com cal afrontar els desafiaments de la nova era? Com s'han d'adaptar a la transformació digital? Quin ha de ser el model de recerca?

La universitat canvia i la UOC, com a primera universitat 100 % en línia del món, comparteix, per mitjà de les reflexions dels seus portaveus, professorat i investigadores i investigadors, el debat sobre quin ha de ser el full de ruta.

Cap a una nova cultura de la recerca

Marta Aymerich
Vicerectora de Planificació
Estratègica i Recerca de la UOC

 Article publicat a *El Economista*
el dia 28/07/2020

La ciència és un pilar de la societat democràtica. Ho comparteixo i així ho he escrit altres vegades: la ciència ens ajuda en la difícil tasca de prendre decisions en condicions d'incertesa i de complexitat. Perquè viure, i sobretot viure en una democràcia acceptable, vol dir no defugir la complexitat i la incertesa, sinó aprendre a conviure-hi i a integrar-les en la nostra quotidianitat.

La cultura de la recerca científica correspon a un conjunt de valors, pràctiques i elements que orienten i en fan palès el valor i la prioritat per a un futur més sostenible, just i saludable. A partir d'aquesta definició, en la Comissió de Recerca i Innovació de la meua universitat estem treballant perquè la cultura de recerca generi i promogui ambients de treball per afavorir i fomentar el pensament crític i la creativitat. La universitat ha de ser l'entorn des d'on els professionals —es diguin científics, pensadors, professors o investigadors— puguin generar nous coneixements que qüestionin l'*statu quo*. La tòpica torre d'ivori ha de ser substituïda per espais oberts, lliures, permeables, orientats a llarg termini, independents d'interessos espuris, alliberats de controls i censure, i on l'única limitació sigui el coneixement i el bé comú. Quan el món s'enfronta a reptes socials i ambientals complexos, la universitat s'ha d'ofereix com l'espai ne-

cessari on poder fer-se preguntes, on debatre lliurement, on indagar en nous indrets intel·lectuals. Una àgora oberta a la comunitat científica i acadèmica, però també als mateixos estudiants, als graduats i graduades (*alumni*) i a qualsevol col·laborador en un sentit ampli. Ras i curt, això significa abastar grans capes de la nostra societat. Si entenem la universitat com a node de coneixement que permet formar-se al llarg de la vida alhora que preguntar, analitzar, debatre i estudiar, cal actuar en conseqüència. Pensar, aprendre a pensar, és quelcom que ens implica a totes i tots.

Per a la ciutadania, la pandèmia de la COVID-19 ha posat en relleu la importància de la ciència. I si la ciència ens ha d'ajudar a fer front als reptes de futur, ens cal educar en la cultura de la recerca científica. Hem de dissenyar els currículums incorporant-hi continguts específics, però sobretot hem de practicar-ne els valors i fer que traspuïn per la nostra feina diària com a professors i professores que generem coneixement —mitjançant la recerca—, que el transmetem —mitjançant la docència— i que l'intercanviem amb la resta d'agents socials de la comunitat que servim. Val a dir que, si fem autocrítica, no sempre prediquem amb l'exemple: no ho fem quan no obrim el coneixement que generem a tota la societat, no ho

Cap a una nova cultura de la recerca

fem quan el transmetem sense promoure el pensament crític o la creativitat, i no ho fem quan valorem tan poc l'intercanvi de coneixement que el personal investigador porta a terme amb la societat.

El professorat universitari ens hem de moure en un entorn de ciència oberta. En altres paraules, hem de fer que els resultats de la recerca, siguin publicacions o dades obtingudes, estiguin disponibles per a tothom i accessibles a tot arreu. Encara més si la recerca és finançada públicament. Això també ens exigeix repensar els sistemes d'avaluació de la recerca i de promoció del professorat, en què encara pesa en excés el nombre d'articles publicats i les revistes on apareixen —el famós *publish or perish*. L'obsessió pel factor d'impacte de les revistes sovint allunya la ciència de la societat i, convertit en negoci privat, dificulta l'accés obert al coneixement.

A part de la ciència oberta, també s'haurien de considerar altres paràmetres en la valoració de la recerca del professorat, com ara què s'aporta a la societat (quin problema es vol resoldre, quina pregunta es vol respondre o a quin repte es fa front), la capacitat de formar futurs investigadors, el creixement —també en qualitat humana— del mateix equip o l'impacte social de la recerca duta a terme. Afortunadament, ja hi ha diversos moviments internacionals que ajuden a millorar els sistemes d'avaluació, com ara la San Francisco Declaration on Research Assessment (DORA), i força iniciatives a favor de la ciència oberta, com ara la de la European University Association, que faciliten la transició cap a una manera més sostenible i responsable d'avaluar la recerca.

Ara bé, a més de generar coneixement rellevant de manera responsable i publicar-lo en obert, també cal ser capaços de connectar-lo amb altres àmbits fora de les pròpies

fronteres disciplinàries. Per abordar la complexitat ens cal la interdisciplinarietat, atès que sovint molts dels reptes de present i futur es troben en els espais de frontera, com ara els existents entre la tecnologia i les ciències humanes, per exemple. La formació i la feina dels científics requereix aprendre a obrir la ment i connectar coneixement. Entre disciplines. Entre ciències socials i enginyeries, entre humanitats i ciències experimentals. Entre els sabers de dins de la universitat i els generats a fora (en un hospital, en un museu, en una ONG o en una empresa), i intercanviar aquests coneixements entre si perquè n'emergeixi de nou, apareguin noves preguntes o se n'obtinguin resultats aplicables. Per això cal valorar tota la tasca d'intercanvi de coneixement, a més de la transmissió i la difusió.

L'emergència de nou coneixement a partir de l'encreuament de diverses disciplines és el que hem convingut a anomenar transdisciplinarietat. Per exemple, de la intersecció entre enginyeria informàtica i ciències de la salut, n'emergeix la salut digital. I és amb aquest nou coneixement, en què interaccionen persones formades en diverses branques del saber (informàtica, telecomunicacions, medicina, psicologia, salut pública), que es poden abordar problemes complexos, com ara investigar sobre la tecnologia més adequada per al rastreig de contactes en una pandèmia. Amb una visió polièdrica o, si es vol, holística, és possible acostar-se a la complexitat, tot i que la dificultat és igualment gegantina perquè sovint la manera de poder respondre preguntes de recerca és delimitar-les molt. Altrament podrien ser inabastables, impossibles de contestar. El repte també el tenim aquí. Per això, repensar la cultura de la recerca ha de passar necessàriament per considerar molt més tant la interdisciplinarietat com la transdisciplinarietat.

Cap a una nova cultura de la recerca

Deia abans que connectar i intercanviar coneixement genera resultats aplicables. Un bon exemple d'això és la recerca translacional, és a dir, la que té en compte el potencial usuari final dels resultats: sigui l'estudiant en el cas de la recerca educativa, sigui el pacient en el cas de les ciències de la salut. En la recerca translacional en salut, la participació del pacient esdevé clau, no només com a subjecte d'estudi, sinó com a agent que intervé en el disseny de la recerca. En l'exemple anterior sobre una tecnologia de rastreig de contactes, és fàcil imaginar la participació de pacients i de

ciutadans en una fase de la recerca en què es porti a terme el codisseny d'una *app* per comunicar sobre símptomes i contactes.

Així doncs, un cop establert que la ciència acompanya la ciutadania (però que també n'és part, la conforma i hi vol tenir veu), la participació activa de la societat en la recerca és primordial. Una participació activa que esdevé, a més a més, un ancoratge ferm d'una nova cultura de la recerca, en la qual l'intercanvi entre laboratori, professionals i ciutadania ha de ser molt més obert.

25.uoc.edu